

Tekstas atpasakojimui. 9 klasė

VIKTORIJA DAUJOTYTĖ. ŽEMAITĖ: TA PATI IR VIS KITA

Kas mus šiandien labiausiai trikdo, kai galvojame apie Žemaitę mokykloje? Kad Žemaitė tik kaimo rašytoja, kad jos interesai neperžengia kaimo. O tas XIX a. pabaigos – XX a. pradžios kaimas – tik skurdas, barniai, menki buitiniai konfliktai. Taip, Žemaitės siužetai, vaizduojamos tikrovės apmatai – iš kaimo gyvenimo. Bet gyvenimas visur ir visada yra gyvenimas, visur iškyla tos pačios universalijos. Šeima ir jos problemos ir gamta, ir neteisybės, žmogaus patiriamos, kartais ir neįveikiamos, pražudančios. Žemaitės kūrybos problemos universalumu artimos tam, kas buvo svarbu ir to laiko Europos literatūrai, ėjusiai realistinio vaizdavimo vaga. Dramos, kurios kyla, broliams nepasidalijant žemės, vedybomis pažeidus prigimtinių širdies balsą, argumentu pasirinkus turtą. Iliuzijos dėl geresnio gyvenimo, kurioms nelemta išsipildyti. Šviesesnės ateities troškimas, iš augti neskatinančios aplinkos išskylančios šviesios prigimtys.

Žemaitė lietuvių kultūrai suteikė aukštumą, kurią galime pajusti, jei tik pajėgiame giliau reflektuoti. Ji skatina mus labiau pasitikėti savimi, savo prigimtimi, iš jos kūrybos suvokiame – galime tikėtis, kad ir dabar, ir ateityje lietuvių kūrybinės galios skleisis pagal savojo laiko programas.

Žemaitės socialinis veiklumas, aktyvumas kilo iš kritiškumo, bet kartu ir iš užuojautos. Iš laiško Konstantinui Petrauskui Pirmojo pasaulinio karo metais (1914 m. rugsėjo 14 d.): „Pasižiūrėjus į sužeistuosius, pasišnekėjus su pabėgėliais, visos mūsų nelaimės ir vargas šešėlis tik prieš jų nelaimes ir skausmus – nė sulyginti. (...). Aš dabar turiu darbo, lakstymo ir galvosūkiu su žmonėmis pabėgėliais, kurių kas kartas daugiau užplūsta. O čia dar vienam įtinki, kitam ne, visa ko reikia išgirsti.“ Žemaitė žinojo ir tai: visiems neįtiksi. Bet turi daryti tai, ką manai esant reikalinga.

Rašytojos fenomenas slepia ir dar vieną momentą: jos kūryboje slypi išskirtinė energija, atsiradusi iš vienintelio asmenybės pasireiškimo varianto: iš tikrovės žodžiais sukurti savąją, žemaitiškąją. Dar vienas dalykas, iki pat šių dienų tebelydintis Žemaitės fenomeną, yra jos socialinė kilmė, jos, nors ir ne muzikės, bet vis tiek paprastos kaimo moters susivokimas ir užsispyrimas savyje slypinčią energiją nukreipti į kūrybą. Tai ne šiaip atsitiktiniai rašymai, tai pašaukimas. „Tik prabildama ji sugebėdavo užkariauti visų širdis, jos ramume jautei karštą jėgą, – liudijo S. Kymantaitė, – Žemaitė – su savo neatskirama skepetaite ant galvos, rami, jaučianti savo svorį, bet kukli – sako... sako... savo žemu balsu, kalba žemaitiškai. Ir visi žiūri, klausosi. Visi tie, kurie daug daugiau „mokslų išėję“, jaučia viena, – kad jokie mokslai neišmokys taip kalbėti, kaip ji štai kalba.“

XXI a. Žemaitės kūrybą imama jausti kaip tai, ko negalima apleisti, ką būtina suvokti, perimti. Visa, ką pasiekėme, perėmėme iš modernesnio pasaulio, privalome palenkti prie Žemaitės.